

ΑΤΤΙΚΗ

Στόν ΙΔΔ

Τή γῆ τῆς Ἀττικῆς, ἐκεῖ ποῦ γεννήθηκα καί μεγάλωσα, δὲν εἶχα ἀγαπήσει μὲ τὸ μέτρο τῶν τρανώτερων καημῶν. Δύσκολα τὰ παιδιὰ μποροῦνε νὰ λατρέψουν ὅτι βρίσκεται πολὺ σιμὰ τους. Ἄλλοι τότε μαγνήτες, ἔξω ἀπὸ μένα, μακριά μου, μὲ ἔσερναν....

Ἦ γαλάζια πουλιὰ ἀναπόχτητα, ἀπιαστα χρυσόνειρα, ξεκινήματα γιὰ τ' ἀπόμακρα καὶ γνωριμιές μὲ τὰ καινούρια, ταξίδια παιδιάτικα στὶς παραμυθένιες Κολχίδες! Παιδὶ ἀκόμα εἶδα νὰ μοῦ χαμογελοῦνε ξένες μάγισσες χώρες. Ἐνα μεσημέρι κοιμήθηκα σὲ κάποιον ἀκρόλιμνο τῆς Σαβοῦας· οἱ φλαμουριές εὐωδιάζανε τόσο βαρειά ποῦ μοῦ μεθύσανε τὸν παιδικότροπο νοῦ. Χλοισμένα λεβάρια καὶ πρασινόγλαυκα κανάλια μὲ ρήξανε σὲ μακρινώτερες ἀκρογιαλιές· ἔγειρα μουσικόπαθα τὸ κεφάλι μου στὰ ὀμιχλιασμένα σουρουπώματα, κάτω ἀπὸ τοὺς ταξιδιαρικούς ἀτμούς ποῦ φεύγανε μέσα ἀπὸ τὸ κουρασμένο στερέωμα. Ἀγάλια ἀγάλια καημοὶ μὲ συνεπύθραν ἀπὸ θύμησες τῶν τόπων ποῦ πρωτόζησα· ὅμως τώρα τίς φώτιζε τὸ νέο φῶς τῶν εἴκοσι χρόνων. Σὰ γνόρῃσα τὸν ἑαυτὸ μου, γνόρῃσα κ' ἐσένα μαζί καὶ σ' ἀγάπησα κ' ἐσένα, ὦ νόημα καὶ ὦ ἀρετὴ τῆς γεννήτρας γῆς!

Ἄς γίνῃ ὁ ρυθμὸς σου ρυθμὸς τῆς ζωῆς μου!

Μιά διανοητικὴ ὁμορφιά σὲ σκεπάζει ὀλόκληρη. Μέσα στὴ θεϊκὴ σου τὴν ἀνεση ἀρμονίζω τὸ νοῦ καὶ συγκεντρώνω τὴ σκέψη μου. Δὲ συγκοινωνῶ μαζί σου, καθὼς σὲ χώρες ἄλλες, οὔτε μὲ τὴν ἔνταση μιᾶς ἀξήγητης ταραχῆς, οὔτε μὲ τὸ ξεχείλισμα τῆς ἠδυσπάθειας, οὔτε μὲ τὴ θανατερὴ ἀκίνησι μιᾶς νεκρῆς βορεινῆς φύσης. Ἦ χώρα ἰσόμετρη, φωτεινὴ καὶ ἀτάραχη! Ρυθμισμένα τὰ βουνά σου σημαδεύουν τοὺς ὀρίζοντες· τὸ φῶς χύνεται ἄδρὸ πάνω ἀπὸ τίς στέγες τῆς πολιτείας καὶ ἀπὸ τὰ στάχια τῶν ἀγρῶν, πάνω ἀπὸ τοὺς λιτοὺς ἐλαιῶνες καὶ τοὺς πευκῶνες τοὺς φουντωμένους. Πιὸ πέρα ἀκόμα, πρὸς τὰ στερνὰ ρομανάνια, λαμποκοπώντας ἀπλώνεται καὶ ἀνατριχιάζει τὸ πέλαγος. Σοῦ βρέχουνε τὰ πόδια σου ὁ κόρπος τῆς Αἴγινας καὶ ὁ κόρπος τοῦ Μαραθῶνα!

Ἄς γίνῃ ὁ ρυθμὸς σου ρυθμὸς τῆς ζωῆς μου.

Ἰσόμετρη, φωτεινὴ καὶ ἀτάραχη ἄς εἶναι ἡ κάθε μου ὥρα, κ' ἔτσι δυναμόνοντας παράμερα, νὰ ξεκινῶ γιὰ τὴν πράξη μέσα ἀπὸ ρωμαντικὰ μονοπάτια τῆς ζωῆς.

Ἀπομεσήμερο στὸν Ἀττικὸ κάμπο. Ἀναπαμένα βουνά, πλαστικά, γεράνια, μὲ γραμμὲς αὐλα στέρες. Μελωδία ἀπὸ τρισεύγετες χρωματωσιές. ἸΚάτι ἀνετο, λιτὸ καὶ ἀραιὸ κρατεῖ τὸν αἰθέρα καὶ ὀλόκληρὴ τὴν ἔκταση, ἀκρόρτισμένο μέσα στὸ γαλάζιο τὸ ἀπειρὸ.

Πλατὺς ὁ κάμπος ἀνασαινεὶ ὀλόκληρος: Μακριές λουρίδες κεραμιδιές, ἀπλώσιες κιτρινωπές, μεθοῦνε μὲ τοὺς μαθιούς ἰσκιούς. Σὰ λίμνες ἀπλωμένες, ἀναδεύοντας ἀνατριχιάζουν τὰ χρυσοπράσινα στάχια κ' οἱ πορφυρὲς παπαροῦνες ματόνουν. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ μιὰ λεύκα θροεῖ καὶ βαθύχρωμα λαμπαδιὰ κυπαρίσσια κόβουνε τὸ στερέωμα.

Στὴ μέση ἀπὸ τὸ πολύχρωμο χωράφι θωρῶ μιὰ χωριατοπούλα. Στέκει ἑλομόναχη. Στὴνα χέρι κρατεῖ ἀρμαθιὰ τὰ χλωρὰ στάχια· μὲ τ' ἄλλο στὸ μέτωπο ἀπάνω φερμένο, ἰσκιώνει τὰ ματόκλαδα. Φορεῖ κίτρινο τσεμπέρι· ἡ μπλούζα τῆς εἶναι κόκκινη κ' ἡ ποδιά τῆς γαλάζια. Κάτου ἀπ' τὰ μαῦρα μαλλιά γράφεται ἀνοιχτὸς ὁ λαιμὸς· τὰ γυμὰ πόδια τῆς καὶ τὰ μπράτσα ξεπροβάλλουνε σταρένια. Στέκομαι καὶ τὴν ἀγναντεύω...

Πολύχρωμη χωριατοπούλα, δὲ μοῦ ξυπνήξῃς ἐρωτόχαρες ὀρμές. Τὰ μόρια τῆς παιδικῆς σου σάρκας σκορπίζονται στὸν ἀττικὸ αἰθέρα... Ἀνταμόνεσαι μὲ τὴν πλουτοφόρα γῆ, ἕνα γίνεσαι μαζί τῆς, ἀξεχώριστα.... Πέρνεις κάτι ἀπὸ τὸ χῶμα ποῦ πατῆς, κάτι ἀπὸ τὴ βλάστηση, ἀπὸ τίς πέτρες καὶ ἀπὸ τὰ πουλιὰ, ὦ ντόπιο γέννημα τῆς γῆς καὶ ὦ συμπλήρωμα δικό τῆς!

Στάσου, μὴ φεύγῃς. Δὲν εἶμαι ὁ Σάτυρος τοῦ ἀρχαίου καιροῦ· οἱ Νύμφες τώρα πᾶνε! Θὰ σὲ καληγνωρίσω καὶ θὰ σοῦ πῶ τὸν καλὸ λόγο. Θὰ μὲ κοιτάξῃς βέβαια, ἔτσι σὰν ξαφνισμένη, καὶ θὰ μ' ἀποκριθῇς. Μπορεῖ νὰ μοῦ μιλήσῃς καὶ σὲ γλώσσα ἀρθανίτικη, ὦ ρωμιοπούλα, χωριάτικη παιδοῦλα τῆς Ἀττικῆς. Τότε θὰ ξυπνήσῃς μέσα μου τῆς Ἰστορίας νοσταλγίες γιὰ περάσματα λαῶν ἀλλέφυλων μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες!

Πόσες ζωὲς θαμμένες βρίσκονται μέσα σου, ὦ Ἀττικὴ, ζωὲς θαμπές καὶ μισοξέχαστες! Κ' ἔτσι θαρρῶ πῶς κάποτε κάπως ἔζησα κ' ἐγὼ στὸν κάθε ἀπὸ τοὺς ἀνόμοιους καιροὺς σου καὶ τώρα κλείνω μέσα μου τὸν ἀπομακρυσμένο τους ἀντίλαλο καὶ τὸ παράξενο μουρμούρισμά τους. Ζωὲς βασιλικές, δουρικὰ περάσματα, τούρκικες ὀρμές, ραγιαδῶν ἀνατριχιάσματα....

Ἦστερα ἀπὸ τῶν τραγικῶν τὸ λυρικὸ ἀνάκρασμα καὶ ἀπὸ τ' ὄνειρο τοῦ φιλόσοφου, ρωμαϊκὲς λεγεῶνες ἔσκαψαν τ' ἀνάλαφο χῶμα σου. Ἀγάλια

ἀγάλια χλωμές Παναγιές χαμογελάστρες φανερώθηκαν στην Ἀθήνα, στο μελιχρό φῶς τοῦ δειλινοῦ σου. Βυζαντινοὶ καιροὶ μεγαλοῦργησαν. Στὴν ἀκρὴ ἀπὸ τὸ θέμα τῆς Ἑλλάδας ἢ Ἀθήνα, κορῶνα ἐθνική; παράταιρα ζοῦσε χαροαλεύοντας.

Μιὰ μέρα βούκινα ξενόφωνα φρύαξαν; ὦ Ἀττική! Πλατιά θηκάρια σπαθιῶν ἀκούστηκαν κλαγγάζοντας.... Κι ἀπάνω στὰ μαρμαρένια λιθόστρωτα τῆς Ἀθήνας χρυσὰ σπηρούνια ἠχολόγησαν στὸ πομπικό πέρασμα Φράγκων καβαλλιέρων, ἀντρεϊωμένων σιδερόφραχτων, μέσ' ἀπὸ τοὺς μαρμαρένιους βωμούς. Γαλλόφωνες κοντέσσεσ, παιδοῦλεσ βασιλόχαρες, σκόρπισαν μιλήματα ξενότροπα καὶ σὰ βάρβαρα· μὰ ὡς τόσο χαμογελοῦσαν ἐρωτόπαθα καὶ τὰ ματόκλαδά τους εἶτανε λαγγεμένα....

Μιὰν ἄλλη φορὰ φωνές πολεμόχαρες οὐρλιαξαν: «Ἀραγῶν! Ἀραγῶν!» Μελαψοὶ γιγαντομάχοι, Καταλάνοι τριγυριστές, πλημμύρισαν τοὺς κάμπους σου. Τὰ κοντάρια τους εἶτανε βαριά καὶ τὰ μαχαίρια τους ἀπὸ ἀτσάλι δυνατά. Μὰ πέρασαν κι αὐτοί. Κ' ὕστερα, σὰν ἐσθυσαν κ' οἱ Φλωρεντινοὶ μεγαλέμποροι, σαρκίγια μισητὰ χυθήκανε στοὺς δρόμους καὶ στίς στράτες σου. Ἀφέντης Βοϊτόδας θρονιάστηκ' ἐδῶ κι ἀπὸ τὸ Κάστρο τῆς Ἀθήνας ἀλλάλαξε ἢ φωνὴ τοῦ Μουεζίνη. Ἀσκέρια ἀρβανίτικα πλανόναν καὶ σὲ ρήμαζαν, Σαρακηνοὶ κουρσάροι ἔρμενίζοντας ἄρπαζαν τὸ βίός σου· τὰ παιδιὰ σου σ' ἄφηναν ἔρημη καὶ φώλιαζαν στὰ νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ. Αἰῶνες κράτησε ἢ βασιλεία τοῦ μισοφέγγαρου....

Μιὰ μέρα Χριστοὶ καβαλλάρηδες, παλληκάρια ρωμιόπουλα, δρασκέλισαν τὰ χωράφια σου. Στὰ μάτια τους εἶταν ἢ ἀπέφραση γραμμένη κ' εἶχε σημάνη ὁ λυτρωμός. Ἀπὸ τὸ Κάστρο τῆς Ἀθήνας ἔπεσε γιὰ πάντα τὸ μισοφέγγαρο κ' οἱ λευκοὶ ναοὶ ξανάζησαν τὴν παράμερη ζωὴ τῆς αἰώνιας λήθης. Μὰ δὲν ξέρω ἂν ἐνοιῶσαν τὸ λυτρωμὸ κι ἂν ἐλύγισαν οἱ ἔθνη στὸν ὄλοιο θωρώντας ἄξαφνα τὰ ρωμιόπουλα παλληκάρια, τοὺς Χριστοὺς καβαλλάρηδες.

Τῆς Ἱστορίας ἀναθυμιάματα, ζωὴς πρωτερινές, περιπλεγμένες καὶ μισοφώτιστες! Ὄνειρα εἰδωλοατρικά, ὄρμες αὐτοκρατορικές, δουκικά ἀνατριχιάσματα, ἑλληνικοὶ καημοὶ κι ἀντρεϊέματα! Ζωὴς πεθαμένες πού σὰς ξανατρέχω καὶ σὰς ζωντανεύω καὶ σὰς ξαναβρίσκω μέσα μου! Φωτίστε μου τὸν ἄπλερο λογισμὸ καὶ δυναμῶστε μου τὴν κάθε ἀδύνατη πράξη. Ἄς εἶναι μὲ τῆς κληρονομικότητος τὸν παγκόσμιο νόμο, ἢ κι ἂν αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο, ἄς εἶναι καὶ μὲ μιὰ μόνη στάλα ἀπὸ τὸ μέτρο τῆς αἰώνιας ὁμορφιάς πού φωτοσκιάζει ἀλάθευτα κάθε σταθμὸ τῆς Ἱστορίας.

Σὲ μιὰ γωνιά τῆς ψυχῆς μου δέεται χλωμὴ μιὰ Παναγιὰ Ἀθηνιώτισσα· καὶ πρὶν ἀκόμη σβύση καὶ πρὶν χαθῆ, ξεπροβάλλει μιὰ Φρόνη ἐλόγουμη καὶ λούζεται στ' ἀρχαῖα νερά τοῦ Ἰλισσοῦ!

ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

Ὁ Στρίντπεργ εἶναι ὁ ποιητής, τὸ ἀνήσυχο καὶ ἐπαναστατικό πνεῦμα, πού συγκίνησαν περισσότερο τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ ἡ κατάπτωση τῆς σημερινῆς κοινωνίας, παρὰ ἡ ἐνδόμυχη φωνὴ τοῦ ποιητῆ πού μᾶς καλεῖ στὸν κόσμον τῶν ὀνείρων. Εἶναι ὁ ποιητής πού ἐχρησιμοποίησε τὴ δύναμή του σ' ἓνα θετικὸν ἀγῶνα, σὲ μιὰ πολεμικὴ τόσο ἀναγκαῖα γιὰ τὸν τόπο του.

Πολλές πικρίες δοκίμασε στὴ ζωὴ του, πολλές ἀπογοήτεψες καὶ ἓνας ἄτυχος γάμος του μάλιστα τὸν ἔκανε τόσο πολὺ νὰ μισήσῃ τὴ γυναῖκα. Σημάδια τῆς μεγάλης του αὐτῆς ἀποστροφῆς εἶναι τὸ ὑπέροχο δράμα του ἢ «Τζούλια» καὶ ὁ «Πατέρας», πού παίχτηκε δῶ καὶ λίγες μέρες ἀπ' τὸν κ. Οἰκονόμου στὸ θέατρο τῆς Κυβέλης. Ἄν καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ κανένας σ' αὐτὰ τὴ μεγάλη ψυχολογικὴ παρατήρηση καὶ τὴ δύναμη, δὲν πείθεται ὅμως πῶς ἡ ἀντίληψη τοῦ Στρίντπεργ γιὰ τὴ γυναῖκα εἶναι σωστή. Εἶναι ἀντίληψη ἀτομικὴ, ἀντίληψη ἀποκλειστικὰ δική του, ἀντίληψη πού ἐσχημάτισε ὕστερ' ἀπὸ τὸ χτύπημα τῆς καρδιάς του πάνω στὸ ἀμόνι τῆς ὀδύνης καὶ ὕστερ' ἀπὸ τόσες δοκιμασίες. Δὲ συλλογίστηκε ὅμως πῶς ἂν ἢ Ὁμφάλη εἶταν γυναῖκα πού κρατοῦσε ἀλλοσοδεμένο τὸν μαγεμένο ἀπὸ τὴ δύναμή της ἄντρα της, εἶταν τὸ ἴδιο καὶ ἡ Ἀριάδνη πού σ' ἓνα βράχο τῆς Νάξου ἐκοίμιζε χρόνια στὸ παράπονο τοῦ μεγάλου ὠκεανοῦ τὴν πίκρα της γιὰ τὴ φριχτὴ ἐγκατάλειψή της ἀπὸ τὸν ἄπιστο ἐραστή. Τὴν ἀντίληψή του αὐτὴ θέλησε νὰ γενικοποιήσῃ μὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, γιὰ τὴν ἴδια ἐποχὴ ἀκριβῶς ὁ ἄλλος μέγας τοῦ Σκανδιναυικοῦ Ἡρώου, ὁ Ἴβεν, ἔγραφε τὴ «Νόρα» του γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ δικαιώματα τῆς ἐλεύθερης δράσης καὶ τοῦ ξεσκαλωμοῦ τῆς γυναίκας. Ὁ «Πατέρας» τοῦ Στρίντπεργ εἶναι ἓνας θρῆνμος. Γιὰ τὸ ἔργο δὲν μποροῦμε τώρα νὰ μιλήσουμε ἀναλυτικά. Φτάνει νὰ ξέροι κανεῖς πῶς σκιάζεται ἀπὸ τὸ σκοτάδι τοῦ δυνατώτερου μίσους τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴ γυναῖκα καὶ στολίζεται ἀπὸ στιγμὴς ἐξαιρετικῆς δραματικῆς μεγαλωσύνης. Καὶ γιὰ τὴν ὑπόκριση τοῦ κ. Οἰκονόμου ἔπρεπε νὰ μιλήσῃ κανένας περισσότερα. Μὰ ὄλοι ξέρουν τὸ δυνατὸ τεχνίτη, πού καὶ ἡ παραμικρὴ κίνηση τοῦ χεριοῦ του πάνω στὴ σκηνή, εἶναι ἀποτέλεσμα μελέτης μεγάλης καὶ εὐσυνειδητῆς, γιὰ ν' ἀρκεστοῦν στὰ δυὸ τοῦτα λόγια: «Ὁ Οἰκονόμου σὰν παίζει δὲν περιορίζεται στὸν κύκλο τῆς ἀπλῆς ἀπόδοσης, ἢ ἔστω καὶ τῆς δυνατῆς ἀκόμα, μὰ ἐχτείνεται ὡς τὰ ὄρια τῆς ὑψηλῆς δημιουργίας». Εἶναι δημιουργός. Μπαίνει μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέα καὶ ψυχολογεῖ στὸ ρόλο του καὶ τὴν ἐλάχιστη λέξη πού θὰ πεῖ. Καὶ τοῦ χροστοῦμε μιὰ μεγάλη εὐγνωμοσύνη, πού ἂν καὶ τόσο σπάνια, μᾶς χαρίζει κάποτε τέτοιες στιγμὴς καὶ δίνει κάποιον κίνημα ζωῆς στὸ Ἑλληνικὸ θέατρο, ἀνεβάζοντας ἔργα παρόμοια στὸ Ἑλληνικὸ θέατρο, πού βασιλεύει ἢ ἀτονία πού δημιουργοῦσε ἢ ἐπικράτηση τῆς Γαλλικῆς Comédie.

ΜΕΝΑΝΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ